

gdje u sv. pismu ta svetkovina ne zove jednostavno *ἡ ἑορτὴ τ. Ἰουδαίων*

Sinoptici navode još jednu pashu. Dokazuje, da je Luka proveo u svom evangelju strogu kronologiju. Pasha u Luke (6, 1. cfr. Mt. 12, 1. Mk. 2, 23., ne može se identificirati ni sa Iv. 2, 13., jer dolazi poslije ove, ni sa 6, 4. jer dolazi prije. Luka navodi od 6, 1—9, 11. znamenite dogogjaje, koji su za pashe u Iv. 6, 4. već prošla fakta.

Napokon priroda Palestinska traži u 6, 4. pashu, jer u rujnu nema u Palestini zelenila, a Mk. izrično kaže, da je Gospodin učenicima naložio, da narod posade na zelenu travu (*ἐπιτῶ χλωρῶ χόρτῳ*... „Si adiectivum *χλωρός* de herbis, plantis, arboribus, fructibus, segetibus praedicatur, idem est ac *viridis*“¹ »en parlant du gazon pourrait être en Occident une épithète sans porté; en Palestine où le gazon est complètement desséché dès la fin de mais, cela marque une saison, les printemps, ce qui s'accorde avec la proximité de la Pâque (Iv. 6, 4.) Lagrange, *Evangile selon saint Marc* p. 161.«

Nema sumnje, da je Hetzenauer ispitujući osobito Oce i tekst sv. Pisma doprinio utvrđenju trogodišnje teorije kao vjerojatnije.

Ali sve poteškoće nije odstranio.

Poteškoća, postoji i nadalje, kako to, da nijedan Otac prije IV. v. odlučno ne zastupa trogodišnju teoriju. Nadalje na žalost prerano preminuli bibličista, osobiti poznavalac Matejevaj evandelja, Cladder S. J. upozoruje u *Unsere Evangelien Freiburg in Breisgau 1919.*² da u Iv. 6, nema ništa, što bi podsjećalo na pashu nego sve nas vodi k

svetkovini sjenica. Praznik sjenica sjećao je Židove na velika dobročinstva, koja je Bog narodu učinio u pustinji po Mojsiju.

»Das Manna ist, neben dem Wasser aus dem Felsen und der Führung durch die Wolken und Feuer säule die Hauptgabe des Laubhüttenfestes«.

A vrlo je interesantan izvještaj pastora Schnellera, koji u knjizi »Kennst du das Land« opisuje svoj izlet u polovici oktobra, dakle upravo o svetkovini »sjenica« na obale jezera Genesaretskoga. Izletnici osvjedočili se o bujnoj vegetaciji. Neben den blühenden Oleandern wucherte eine Dickicht der verschiedenartigsten Sträucher u. Bäumchen, worunter besonders die Dombäume zahlreich vertreten waren blaue Dolden, die Wegwarte und eine Fülle der verschiedensten Gräser bedeckte die Erde. (p. 214.).

Preporučam ovu solidnu raspravu bogoslovima.

Dr. Franjo Zagoda.

Fillion: *L'étude de la Bible*, Paris, Letouzey 1922.

Biblijski veteran hoće da oduševi svećenike i laike za najsvetiju i najljepšu knjigu: Bibliju. Želi, da srce naše gori od radosti, kad je čitamo, kako je bilo razdragano dvojice učenika, kojima je Gospodin na dan uskrsnuća svoga tumačio *Pismo* (Luk. 24, 32).

Liepotu, uzvišenost, potrebu itd. Sv. Pisma, dokazuje u pedeset i dva lista. Sv. svoju ljubav, zamjernu erudiciju i zanos iznio je u ovoj lijepoj knjizi. Govori on, ali govore i prvi crkveni autoriteti: Pape, koncili, Oci, razni pisci crkveni i svjetski, napose francuski klasici n. pr. Bossuet, Fenelon, Lacordaire. Prema tomu svaki ic

¹ p. 100. ² p. 216.

list lijepo osvjetljen, ali citacija nema previše, niti umaraju, nego pružaju posebnu unkciju svakom razmatranju.

Prodimo u kratko ovu lijepu knjigu!

Biblija je djelo Božje. Sva je inspirirana. Isus Krist je središte njezino. U njoj je pohranjeno nezmierno bogastvo. Tko se posveti svim žarom duše svoje proučavanju Biblije, za nj gubi čar druga okupacija. Sam je to pisac na sebi iskusio. Kao mlad profesor čitao je rado Vergila, Horaca, Corneilla, Racina, Miliona i druge stare i moderne velike pjesnike. Sad ga više ta lektira ne zabavlja. U tom se poveo za Augustinom: »Omissis igitur et repudiatis nugis theatricis et poetis, divinarum Scripturarum consideratione et tractatione pascamus animum.«¹ (de vera relig.).

Ako itko, to svećenik treba da znade Sv. Pismo. Lijepo naglašuje tu dužnost sv. Jeronim: »Postquam sacerdotes ordinati fuerint discant legem Dei, ut possint docere quod didicerint, et augeant scientiam magis quam opes... magisque nocte et die in Scripturarum tractatu quam in ratiocinijs et supputatione consumant.«²

Kako su svi pravi crkveni muževi revnovali za Pismo, potvrđuje to primjerima počevši od apostolskih Otaca. — Tko zanemaruje Bibliju, očito pokazuje, da ne liubi Boga.

Središte kulta našega. — sv. misa, sva je u Pismu počevši od »Judica« do završetka »In principio erat Verbum«. — Tako i časoslov.

Na bibliju se oslanjaju kao svoju prirodnu bazu teološke discipline.

Doista teologija sa svakoga svog gledišta: dogmatskoga, moralnoga, asketskoga, mističkog neposredno polazi od nadahnute riječi, ona joj daje svoje temeljne principe.

Zato lijepo kaže Toma Akvinski: »Non accipit theologia sua principia ab alijs scientijs sed immeditate a Deo per revelationem.«¹

Preznamenita je za propovijednika.

Proučavanjem biblije razvili se glasoviti crkveni govornici počevši od Ivana Zlatoustoga pa do Lacordaira.

Propovijednik upotrebljavajući Bibliju treba da se čuva dviju pogrešaka: a) Krivog citiranja. Sam je slušao nekog glasovitog govornika, koji je govoreći o siromaštvu djeteta Isusa, rekao, da ga je Marija povila u kukavne krpe »miserables haillons«, a ipak jasno kaže Luka, da ga je povila u pelenice: *ἐσπαργήσωσεν αὐτὸν*. Lagrange »et elle enveloppa de langes« — (évangile selon st. Luc. p. 71): »et l'enveloppa de langes« Fillion (Évangile selon s. Luc. p. 67); Schlögl »wickelte ihn in Windeln ein« (die heiligen Schriften des Neuen Bundes p. 83.) — b) da ne tumači neispravno sv. tekst: Sv. Jeronim odlučno ustaje protiv takove smjelosti »quasi grande sit depravasse sententias, et ad voluntatem suam Scripturam trahere repugnantem.«² — Navodi, kako je opravdano Fenelon ustao, što je neki govornik upotrijebio riječi psalmiste »cinerem tanquam panem manducabam« na čistu srijedu, jer nema nikakova odnošaja između riječi psalmiste i obreda Pepelnice.

¹ p. 52. ² p. 66.

¹ p. 80. ² p. 101.

Interesantno je pismo: Vjernici i čitanje biblije. Nedavno je potražio najnovija djela u »Bibliothèque nationale«. Tom zgodom našao je doktorsku disertaciju izradenu na jednom francuskom protestantskom bogoslovskom fakultetu pod naslovom »l'Eglise catholique et la lecture de la Bible«. Divio se, kako neispravno sudi o Crkvi katoličkoj.

U propozicijama nalaze se i ove: II. Najveći neprijatelji katolicizma je biblija, a najveći neprijatelji biblije je katolicizam. IV. Katoličke biblijske bilješke mogu se porediti s bovama za spasavanje. Njihova je zadaća da spasu od brodoloma dogmu ili obred, koji je osuđen tekstom itd.

Kolike predrasude još danas vladaju u toj točki kod protestanata. No nažalost ima i katolika, pače i svećenika, koji ne shvataju, koliku korist pruža i vjernicima čitanje sv. Pisma.

Dobro kaže Fillion: Biblija je poglavito knjiga svećenika (par excellence), no ne isključivo (mais non pas exclusivement). — Zato crkva nije nikad branila vjernicima čitanje. Dakako, da je morala, kad se širio protestantizam, izdati neke mjere protiv zloraba, kojima su iskrivljujući sveti tekst nastojali da opravdaju svoje zablude i da sruše katoličku istinu. Tada su pape ograničili čitanje, ali nisu zabranili. Disciplinā crkvena u tom pogledu može se mijenjati, ali načela se nisu nikad promijenila. Zato pape Leo XIII. i Pio X. hvale i bodre udruge i muževe, koji priređuju pučka izdanja sv. Pisma.

Čovjek treba da se disponira na čitanje Biblije duhom vjere, poniznošću i velikom reverencijom pre-

ma riječi Božjoj. Karlo Boromejski čitao ju otkrivene glave i poljubio je, kad je započeo i završio čitanje. Jednaki običaj vlada i danas u velikim francuskim siemeništima.

Svaki dan treba čitati koji odlomak. Treba započeti s lakim knjigama i za čitanja ne zaustavljati se previše kod teških mjesta. Što je danas nejasno; marljivim čitanjem paralelnih mjesta otkrit će se zamršeniji smisao. »Brojne aromatičke substancije šire jače miris, što ih više tareš, među prstima. Tako je i sa sv. Pismom. Što se više s njim družiš, bolje ćeš upoznati dragocjenosti, koje su u njem pohranjene i više ćeš uživati u izvanredno obilatim plodovima«, kaže lijepo Zlatousti.¹

Uvijek treba razmišljati o pročitanom odlomku. Ako tako postupamo, tada će se pomalo između knjige i nas stvoriti malo po malo tajna transsubstancijacije. Svaka riječ, koju važe savjest, koja se klanja, podiže, zanosi, pruža joj Boga u svetom žaru«, kaže Lacordaire.²

Treba čitati lagano i pažljivo *σπεύδῃ βραδέως*. »Što danas ne možemo naučiti, naučit ćemo sutra. Dobro kaže Hugo a s. Vicotre³: »Sufficit paucos manipulos per dies colligere. Sunt qui falce metunt, qui totum subito librum legentes, nihil intelligunt«.

Treba i naizust naučiti stanovite odlomke. Sv. Jeronim spominje, da su redovnici Betlehemski svaki dan naučili na izust nekoliko tekstova Novoga Zavjeta. Za sv. Hilarijona pripovijeda, da je znao cijelo sv. Pismo. I danas je običaj u mnogim malim francuskim siemeništi-

¹ p. 125. ² p. 140. ³ p. 141.

ma, da se ujutro recitiraju i protumače po dva stiha iz evanđelja. Tako se viežba pamćenje, a prisvajaju se i misli Biblije. Pisac pozna jednu redovnicu, koja je tako naučila cijeli Psaltir. Vrlo mnogo je djece u Parizu i drugdje u Francuskoj, koja mogu bez zabune pripovijedati sva nedjeljna evanđelja. Recenzent poznao je kao dijete jednog seljaka u okolici samoborskoj, koji je također znao naizust sva nedjeljna evanđelja, premda nije znao ni čitati ni pisati.

Tko želi biti dobar tumač sv. Pisma, treba da nauči hebrejski. Danda est opera, ne minori in pretio, sit apud nos quam apud exteros (t. j. protestanata i racionalista, *linguarum orientalium scientia*«, kaže Leo XIII.¹ U tom je pogledu postignut u novije vrijeme kod katolika veliki napredak. Divan primjer pruža sv. Jeronim, koji gotovo dramatski opisuje svoj napor i velike poteškoće, da si prisvoji jezik Davida i Isaije. — Bosuet naučio je hebrejski već u pođmakloj dobi. Landriot, nadbiskup u Reimsu htio je da točno nauči nekoliko godina prije smrti. Pisac instruirao ga dvaput na tjedan. Jedne večeri, kad su zajedno prevodili prvu glavu Isaije proroka, udarila je kap umnoga premeta, te je nekoliko mjeseci iza toga, blago usnuo. — Jedan piščev saučenik čitao je hebrejski kao latinski i zamolio papu Pia X., kad je uveden novi Psaltir u breviru, da ga smije čitati u hebrejskom jeziku. Nekoliko mjeseci prije smrti spjevao mu je hebrejski vrlo uspjeti sonet.

Potrebno je znanje grčkoga jezika. Sv. Augustin osvjetlio je sa nekoliko primjera na pr. »Quotidie morior per vestram gloriam, fra-

tres, quam habeo in Christo Jesu« (I. Kor. 15. 31.), ima nešto dvomisljeno u Vulg. kao da Apostol kaže »vestra gloria me facit quotidie mori.« — Grčki izvornik ruši svaku poteškoću »*νή τήν ἡμετέραν καθήσταιν.*«⁴ »Ita de vobis in Christi Jesu glorier, ut quotidie morior (Knabenbauer *Cursus s. scripturae prima ad Corinthios p. 485.*) »Fürwahr bei dem Ruhm über euch, Brüder, den ich in Christus Jesus, unserem Herrn habe« Sichenberger. Die beiden Briefe des heiligen Paulus an die Korinther und sein Brief an die Römer p. 66; — »so wahr ich mich euerer in Christus Jesus meinem Herrn rühme«. (Lietzmann, *Handbuch z. Neuen Testament p. 152.*) »Je l'atteste par la gloire dont vous êtes les sujet pour moi. frères« (Fillion). Svaki dan umirem, braćo, tako mi ponosa, kojim se ponosim vama u Kristu Isusu Gospodinu našemu.

Nadalje raspravlja o Itali, Vulgati, o učenju drugih semitskih jezika, o učenju asirskoga jezika. Sa nekoliko primjera ilustrira frapantnu sličnost asirskoga jezika s hebrejskim, n. pr.: hebr. 'ab as. abu (otac), hebr. 'em asir. ammu (majka), hebr. ben asir. binu (sin), hebr. 'El asir. Ilu (Bog), hebr. ain asir. inuv (oko), hebr. leb asir. libbu (srce) itd.

Nadalje govori o učenju nekih indo-germanskih jezika, napose egipatskoga. Bibliju treba proučavati u svijetlu otkrića na istoku. Potrebno je dobro poznavanje običaja i naroda orijentalnih, židovske tradicije, biblijske geografije, kronologije, istorije, biblijske kritike.

¹ p. 162.

Napokon govori o učenju komparativne religiozne znanosti, o biblijskim apokrifima, exegezi, o poteškoćama u tumačenju Biblije, o profesoru Biblije, o osnovi biblioteke biblijske.

Za uredjenje biblioteke savjetuje sa svojim učiteljem Vigourux: 1. Kupujte biblijske knjige potrebite ili korisne za aktuelni studij. 2. Djela, koja preporuča već samo ime pisca ili kompetentni muževi. 3. Ne kupuj naprosto knjigu, koju pred tobom hvale.

4. Ne quid nimis. Dosta tri ili četiri djela, koja rade o istom predmetu.

U apendixu razjašnjuje mnoge listove. Knjiga se sama preporuča. Svaki tko ljubi sv. Pismo, i pročita ovo lijepo djelo, zaliubit će ga još više i porasti će poštovanje prema njemu.

Dr. Franjo Zagoda.

Duperray: Le Christ dans la vie chrétienne d'après Saint Paul. Gand »Veritas« 1920.

Pisac iznio je u svojoj doktorskoj disertaciji, koju je izradio na teološkom fakultetu u Lionu, znamenito pitanje o uniji između Krista preslavne glave mističkog tijela njegova, Crkve i udova njegovih t. j. vjernika prema nauci velikoga Apostola.

U uvodu promatra razna herezička, zatim mišljenje katoličko, napose škole molinističke i tomiističke. Jer kad se raspravlja o sakramentalnoj milosti ili odnošaju osobe Kristove prema nama, radi se uvijek o problemu, kako djeluje Bog na čovjeka.

Tezu je podijelio u četiri glave.

Prva glava *L'incorporation au Christ* raspravlja o

našoj uniji s Kristom. Konstatira tu činjenicu. Pred vratima Damaska za realne aparicije Gospodinove postade ta unija, o kojoj Apostol često govori n. pr. *συνπλάσσειν, συνσταυρωθῆσα, συναδιζείν* itd.

Da upoznamo narav te divne unije, služi se Apostol mnogim analogijama. Vjernike prisposobljava sa njihovom, familijom, zgradom Božjom. Pokršteni Židovi i pogani stan su Božji, čiji je ugalni kamen Krist.¹ On poređuje tu uniju sa ženidbenom zajednicom,² prisposodobom, koja dolazi često u S. Zovjetu, a više puta i u Evandelju. Nadalje služi se analogijom čovječjega tijela,³ da provede svoju nauku o Kristu mističkom. Apostol promatra sad Krista naravnoga t. j. Sina Božjega, koji se inkarnirao, koji je umro na križu i uskrsnuo; a sad mističkoga Krista.

Naravni Krist je glava Krista mističkoga, čije je tijelo: Crkva. Mistički Krist se popunjuje Crkvom obuhvata sve kršćane, kao svoja uda; to je Krist koji živi u nama, koji nas posvećuje, s nama se sjedinjuje; to je potpuni Krist, koji uvijek živi. Sv. Augustin: *Totus Christus caput et corpus est; caput unigenitus Dei Filius et corpus eius Ecclesia; sponsus et sponsa, duo in carne una.*

Ove prisposodbe i analogije uče nas, da je ta unija intimna, životna i trajna. Ta je unija tajinstvena, ali realna. Nije to puko maštanje, niti jednostavna abstrakcija, nego je to prava realnost, koja rada realnim posljedicama.

¹ Ef. 2, 19.—22. ² Rim 7, 2—5; II. Kor. 11, 2; Ef. 5, 4—32. ³ I. Kor. 12, 12—31. Rim 12, 4—5; Col. 1, 24; I. Kor. 11, 3. Ef. 1, 22—23.